

Isagoge Ascensiana

¶ Iodoci Badij Ascensij in artem versificatoriam
Isagoge seu introductio facillima.

Quersus seu carmē est certum syllabarū, temporum pedū
metrum. i. mēsurā. In vulgatis autē versibus syllabæ sunt
duæ aut tres, interdum quattuor breues. Tēpora tria aut
quattuor. Nam breuis syllaba habet vnū tempus, longa
phthōgus & cōis syllaba vnū & semis, sed in carmie semp̄ vnū a
duo. Pedes autē quinq; aut sex. Qui sic colligūtur, aut duæ sunt syllabæ
aut tres in pede, aut interdū quattuor breues, vt in p̄celeumatico:
Si duæ, aut ambæ sunt breues, & sic nō p̄ficit pedem in certis versibus,
quia nō essent nisi duo tēpora, sed in antiquis fit pyrrichius vt
deus, aut ambæ lōge, & est spōdæus vt currunt, aut prior tantū lon-
ga & est Trochæus vt arma, aut posterior tantū longa & est iābus
vt amant. Si tres syllabæ, aut igitur tres longæ, & faciūt plus q̄ pe-
dem, quia sex tēpora, cū in pede trito nō sint nisi quattuor, aut tres
breues & dicit̄ tribrachus vt legere, aut duæ lōgæ & vna breuis,
sic faciūt plus q̄ pedē quia quinq; tēpora, aut vna tantū longa vel
ergo prima, & est dactylus vt currere, aut vltima & est anapest⁹ vt
repetunt, aut media, & sic est amphibrachus vt amate, sed eo raro
metimur vulgata carmīa, eo q̄ ex breui & lōga dicimus iambum
De pedum vsu. (confici.)

¶ Ex his in hexametris, & asclepiadæis. Vtimur pprie dūtaxat duo
bus dactylo & spondæo, & licenter p̄celeumatico, In pentametris
elegiacis totidem & si aliter metiri voluerimus anapæsto, vt suis lo-
cis dicam. In pentametris sapphicis tribus, Trochæo spondæo &
dactylo. Vide paulo inferius pedum sedes.

¶ De syllabarum quantitate regulæ generales
ad dimēsiōnem carminum conducentes.

- Q**uantitas inest soli vocali, cognosciturq; per regulam de
ipsa vocali si sola sit aut vltima, aut per litteras cū ea, aut
post eam in eodem versu positas.
- Prima regula.** ¶ Vocales solæ & monosyllabæ pducūtur, vt a e i o u. da. mna. de
pre. di. si. ni. sto. flo. pro. præterq; pro &, vt pro vel. ne pro an. re au
tem non ponitur in fine. ¶ Vocalis cum vocali. i. diphthongus
pducitur, vt aut. heu. v̄h. foenum. vbiq; nisi sequatur vocalis, vt
præo. præustus, v̄hemens &c. ¶ Vocalis ante vocalem cor-
ripitur fere latinis, vt deus meus. præter e inter duo i quintæ, & fio
dum non sequitur er, & genitiuū in ius qui cōmunis est præter alius
semper longum, & alterius semper correptū. In græcis fere produ-
citur, vt aer, dius, troes. ¶ Vocalis ante duas consonantes sal-

tem dum altera ponitur in eadem syllaba, aut vnam duplicem in eadē dictione positā, est longa positione, vt currūt aiunt. duplices sunt x z & i inter duas vocales posita ante compositionē, ita vt cū sequenti syllabā faciat, vt aio. dico ante compositionē, quia in bi iugus est simplex consonans, addo ita & c. ga in tenuia vocalis est.

¶ Si tamē syllaba sit naturaliter breuis, vt accētū noscitur, & sequitur muta & liquida sit cōmunis, vt cathedra patris. nō matris quia mater noscitur longa dicendo cōmater.

¶ A vocalis finalis in omni casu corripitur pręterq̄ in monosyllabis, & in abltō aut vocatiuo a noiatiuo in as longū finito, vt ænea palla a pallas antis. non a pallas palladis.

¶ E Finalis pducitur in omī casu pręterq̄ in vtō secūde, & abltō tertie.

¶ I finalis in omī casu pducitur, pręterq̄ in datiuo & vocatiuo græcanico tertie.

¶ O finalis in omī casu producit, pręterq̄ in noiatiuis latinis & in gerūdijs, in quibus cōmunis est.

¶ V finalis in omī casu pducitur, vt hoc & ab hoc cornu. De cōsonantibus erunt in vltimis regulæ.

Quinta

De vocalibus ante cōsonātes regle generales.

H Solum trahit l quodq̄ & dissyllaba manas.
E dissyllaba d. simul l. tardant, sed & N, S.
Tq̄ vel v conso. cętera corripunt.

I tardant d vel l N & S. ceu consonitans v.

M vel r in dissyl. cętera corripunt.

O Bogomoso dissyllaba d modo tardant.

V rapiunt b. l. p. polysyllaba t, neq̄ solum v.

¶ A in primis corripit ante omēs consonātes simplices in primis pręterq̄ ante i & pręter dissyllaba ante m n s. ¶ E corripit ante omēs consonātes simplices in primis, pręterq̄ dissyllaba d & l. & pręterq̄ ante NS T & V consonantē. ¶ I quoq̄ corripit, pręterq̄ ante DLNS & V consonantē, & pręter dissyllaba in M & R. ¶ O corripit nisi ante B G M S. & dissyllaba ante d. ¶ V vero pducitur nisi ante B L P. & polysyllaba in t & ante u cum alia lra. vt pluuia. nam si sola sit producit vt vua.

De medijs.

H Tardant g vel v medijs, sed cętera curtant
E. c. d. tardant. l. m. n. t. vel u mihi sola
I nisi sit super u vel q poscit breuiari,
O medio tardant S. T. sed cętera curtant.

Isagoge Ascensiana?

V Curtant b vel fl p. seu consonitans u.
 Dum subsunt medijs, cætera longa dabis.
 Excipienda suæ ponentur in ordine normæ.

Nunc satis est primâ significasse viam.

¶ **A** in medijs pducitur ante g & v consonantē, ante cæteras corripitur. ¶ **E** pducit in medijs ante c d l m n t v. cōsonantem, ante cæteras corripit. ¶ **I** corripit in medijs ante omnes præterq̄ ante q & v. ¶ **O** pducit in medijs ante s & t. ante cæteras corripitur. ¶ **V** corripit ante b fl p & u consonantē, ante cæteras pducit. De hac autē re plenior cognitio dabit in p̄cedenti opere cum exceptio nibus quas hic non ponimus, quia p̄posuimus solum dare cōmunes regulas quibus cognitū posset nouitius discipulus versificatoriae artis, scandere & dimetiri per pedes diuulgatiora carminū genera, ad quā rem prodest quoq̄ nosse ea quæ iam dicemus.

De ellipsi & Synalœphe.

Ellipsis necat M. perimit synalœpha vocantem.

¶ **Q** d̄ dixi tm̄ duas aut tres syllabas esse in pede vulgati carminis intelligo de syllabis manētibus & nō absumēdis dū pedes distinguntur. Nam quācūq̄ post M in fine dictiōis sequit̄ in eodē v̄ su vocali in principio alteri⁹ dictiōis tunc m cū sua vocali absumit̄ p̄ emplim. vt magnanimū æaciden & c. scādīt sic Magnani, dactyl⁹ m̄aci, dactylus & c. Non tm̄ sic p̄nūciabo carmē, sed q̄ si p̄ vno pede dicā cōtinue magnanimū & c. Itē q̄ties post vocalē in fine dictiōis seq̄t̄ in eodē v̄ su vocali in p̄cipio alterius dictiōis tūc p̄cedēs vocali q̄tū ad metrū absumit̄. vt in buc. Phillida amo añ alias, nā me discedere fleuit scādīt sic. Phyllida dactyl⁹, mantali, dactylus, as nā. spōdeus & c. Causā absumptiōis volūt qdā q̄ oīs vocali p̄fert̄ cū aliq̄li aptiōe oris, m̄ v̄o cū occlusiōe, ne ergo subito claudere & apire cogermur, vetitū est ne post m̄ ponat̄ vocali nisi q̄ absumeret m̄ cū vocali. Et q̄a oīs vocali os apit, nīmī⁹ eēt hiat⁹ si plures vocales ponerent̄ cōtinue. Interdū tm̄ poetē nō absumūt, sed licēter de q̄ suo lo

Pedum sedes in hexametro. (co videbit̄.

¶ In hexametro, vt nomē indicat, sex sunt mensuræ, eo q̄ sex sunt pedum sedes singuli autē pedes heroici carminis metrū faciunt, sicut lambici car. bini, vt alibi videbitur. Sunt autē tantū duo pedes p̄prij dactylus & spōdeus. Nam in vltia sede, quia syllaba cōis vltima semp̄ erit, trocheus diceit̄ spōde⁹, & in tertia sede, si p̄ter celsurā repiat̄ iābus diceit̄ spōde⁹, vt oīa vicit amor, & nos cedam⁹ amorī. Si tribrach⁹ cēsebit̄ dactyl⁹. His autē pedib⁹ duo loci sūt p̄prij, q̄nt⁹

in versificatoriã artem

daçtulo, nisi fiat spõdaic⁹ qui daçtylũ in q̄rto habet spondẽũ in q̄n-
to, & sext⁹ spõdẽo nisi fiat daçtylic⁹ hypmeter. i. in q̄ supra iustã mē-
surã sup̄est syllaba, q̄ sepe p̄ vocalẽ sequentẽ absumit ap̄d Maronẽ
Aliter aut̄ vocales in diuersis v̄sib⁹ nõ agũt in se mutuo, causa est
mora q̄ fit int̄ duos v̄sus, Vñ & v̄sus dictus q̄ v̄sus sit lector a fi-
ne vni⁹ ad principiũ alteri⁹. Reliq̄ q̄ttuor loci sunt cões, ita vt pos-
sint esse q̄ttuor cõtinui daçtuli, aut q̄ttuor spõdẽi, aut tres daçtuli &
vn⁹ spõdẽus, aut tres spõdẽi & vn⁹ daçtyl⁹ isq̄ in i. aut. ñ. aut. in. aut
iij. loco posit⁹, aut cõtra aut duo daçtuli & totidẽ spõdẽi, q̄ litercũq̄
positi, Sed frequẽter & cõtinue est prim⁹ daçtyl⁹ & q̄rtus spõdẽus.
Canori etiã sũt duo aut tres cõtinui daçtuli sed sic positi, vt secũdus
aut tertius pes nõ terminet p̄tẽ orõnis, durissim⁹ aut̄ esset v̄sus in q̄
scdus sit spõdẽus p̄tẽ orõnis terminãs, vt si sic dicas, Fallere q̄rit fœ-
mina duplex nõ bene cautos. Accipiet igit̄ puer q̄nq; vltias sylla-
bas & dicet q̄ earũ tres faciũt daçtylũ, & reliq̄ duẽ spondẽũ. deinde
diuidet reliquũ i q̄ttuor pedes iuxta regl̄as positas. vt arma virũq;
cano, troiẽ q̄ primus ab oris. Primo accipiet prim⁹ ab daçtylũ &
oris spondẽũ, deinde diuidet sic. Arma vi daçtyl⁹ rũq; ca. daçtyl⁹
no tro. spõdẽ⁹, iẽq; spõdẽus. Si q̄ras quõ scietq; arma nõ sit spõdẽ⁹
qa p̄ regulã de a casuali scit q̄ ma corripit, & ita eẽt trocheus q̄ pes
nõ est in heroico hexametro. Si sr̄ sciet rũq; nõ esse spondẽũ, qa di-
ctũ est q̄ q; p̄ & corripit. Et si sr̄ de reliqs dicet, Potest etiã p̄ dictas re-
gulas incipe a capite v̄sus. Et si vult cõponere carmen, faciet fere vt
pria tertij pedis sit vltia dictiõis. Sed de decoro carminũ alibi plyxi

In pentametro elegiaco.

(us dicendũ est)

In pẽtametro elegiaco sunt q̄nq; & si volum⁹ ñdẽ pedes. Nam
pmi duo pedes sũt oĩno ñdem cũ hexametri duob⁹ pedib⁹, & de-
inde seruabit̄ vna syllaba longa p̄ se. post q̄ ponent̄ duo daçtuli &
syllaba q̄ cũ priore syllaba faciet spondẽũ. Aut post duos priores
pedes sequet̄ semp̄ spõdẽus cũ duob⁹ anapẽstis. sic. Om̄ia dat dñs,
nec tenet ipse minus, scandit̄ priori modo sic. Om̄ia, daçtylus, dat
domi. daçtyl⁹, nus est syllaba abũdans. Nec tenet. daçtyl⁹, ipse mi.
daçtylus nus & nus est spõdẽus. Posteriori sic. Oia daçtyl⁹, dat do-
mi. daçtylus, nus nec, spõdẽus, tenet ip. anapẽstus, se min⁹. anapẽst⁹

In pentametro sapphico.

(q̄ vltima est cõis,

In pẽtametro sapphico est trocheus, spõdẽus, daçtylus, trocheus
spõdẽus, aut duo trochæi qa vltima est cõis, vt in hymno. Vt que,
trocheus, ant la, spondæus, xis reso. daçtylus, nare. trochæus, sibris

In asclepiadẽo.

(spondæus,

In asclepiadẽo sunt quattuor pedes cũ syllaba in medio, sunt em̄

Isagoge Ascensiana

Spōdeus, & dactylus cū syllaba & duo dactyli, qbus si addat syllaba
erit elegiacus vt Mecœnas atauis edite regibus. scādīt sic. Mecœ spō
deus. nas ata. dactylus. uis, syllaba abūdans. edite dactylus. regibus

De practica.

(dactylus & c.

¶ Pro practica aut rōne pauca admonuero. Prio vt facturus poe
ma argumentū seu materiā iuxta vires suas deligat. nō em̄ nat^o ad
elegiacū carmē tractabit heroscā farraginē. Nam q̄litas carmis de
bet quadrare cū argumento. Secūdo vt lecta pōtenter re, eam to
tam anio concipiat priusq̄ scribere incipiat. Tertio vt excogitatā
debite disponat, nam nō om̄ia quo gesta sunt ordine poetæ dicen
da veniūt. Quarto vt quibus carmen suū ditet atq̄ exornet p̄para
ta habeat multo ante, v̄ba & res, ita vt quæcūq̄ legerit apta carmi
ni signauerit & quasi ad manū habuerit, indicio aut rectorio aliq̄.
Quinto vt loca ad scribendū querat apta, vt sunt secreta & occlusa
Sexto vt tēpora mollia, vt sunt post soporē matutina fere, quocir
ca cēratos habebāt olim parietes & sulū quo scribebant quæ noctu
occurrebāt priusq̄ elaberent̄ memoria. Septimo vt animū habeat
serenū & curis alienis vacuū, & ex lectione alicuius poetæ cultioris
ad consimilē cantū puocatū. Octauo ne sit p̄ceps in cōponendo
Nono vt sit diligēs i castigādo, adhibito etiā iudicio bonorū. Et de
cimo vt sit tard^o i edēdo, iuxta illd̄ horatiij, nonūq̄ p̄ma^o in annū.

¶ De decem vitijis a pueris in carmine faci
endo vitandis admonitio Ascensiana.

Barbara nulla inerit vox aut incongrua metro.
Nulla redundabit, nulla integritate carebit.
Nil transponetur, nil cōfundet male sensum.
Nec rapies longam nec produces breuiandam.
Nec post vocalem nec post m̄ versu in eodem
Partibus at varijs vocalis rite sequetur
Syllaba ni pereat p̄cedens, vt modo dixi.
Nec succussante, nec pones molle crepantes.
Nec paucis numeris tibi multa licere putabis.
Nec tibi propones nisi summos quosq̄ imitandos.
¶ Vltimo loco monēdi sunt pueri vt cōficiendis v̄siculis vitēt de
cem vulgata vitia. Primo ne barbare aut incongruū quicq̄ admis
ceant, vt sunt bladū, guerra, miserere nobis, decē milia viri & c. Se

in artem versificatoriam:

cundo ne q̄d redundans aut deficiens sit, vt qui, q̄ & q̄q̄ aut alias
pticulas p̄pter metrū dūtaxat ingerūt, Qui pedū nimis aut nō sa-
tis ponūt, qui sensum nō explent aut frustra repetūt. Tertio ne q̄d
male trāsponat. Quarto ne sensum cōfundat, vt has res o Luci ad
te scriptas misimus q̄li dico male, q̄a q̄ de situ nō vulgato in oīone
p̄cipiunt seruāda, possunt in carmie q̄q̄ seruari, in q̄ etiā hypallage
interdū loc^o est. Verū vbi sensū sit obscurū mala est cōpositio, vt di-
co te facida Romanos vicere posse, q̄ v̄sus fingit falso pyrrho ab
orac̄o dict^o. est tamē aptus exēplo. Quinto syllabæ quātitas nō
violabit. Sexto nec post m nec post vocalē ponef̄ in eodē v̄su di-
ctio incepta a vocali nisi fiat ellipsis aut synalœpha. Septio nō po-
net succussantes l̄ras syllabas aut pedes. Non em̄ erit frequēs eadem
l̄ra vt in illo v̄su. O tite tute Tatitibi tanta tirāne tulisti, nec syllabæ,
nec pedes duriter positi, vt in sc̄d'o loco p̄tem oīonis terminātes
Octauo ne q̄d sit affectate nimis turgide aut mollit̄ sonās vt. Tor-
ua mi mallongis implerūt cornua hōb is. & sentis piuria gētis, & O
fortunatam natā me cōsule Romā. talis em̄ cōsonoritas vitiosa est
Nono vitabit̄ in paruo poemate magna licētia, Et decimo cauebit
puer ne nō p̄bati auctoris v̄sic̄os imitef̄, Sicut em̄ nihil vtilius est
ad cōficienda carmia q̄ habere ad manū multa p̄batorū auctorū
exēpla, ita nihil p̄niciosius q̄ incertos aut nō p̄batos sequi, vt v̄ sicu-
lum illū. Quis arte nates tamē apparēt tibi nates. Eteos q̄ sc̄d'am
corripit̄ in eccl̄ia, eremus. Brauiū, darius. sathanas &c. aut q̄ Iesus
p̄ pyrrhichio ponūt cū sit bacchius aut saltē si oū in us mutes am-
phibrach^o, & q̄ Maria & Lucia sc̄d'a p̄ducta enūciāt. Sed finē facio
Si p̄ceptores hęc diligenter declarabūt, multū iuuerint tyrones.

Et hæc pro Isagoge satis sint

Argentorat. Ex Aedibus Matthiæ Schurerij
Mense Decembri Anno M. D. XII

T. O.

REGNANTE IMPERATORE CAES.
MAXIMILIANO P. F. AVG. P. P.

